

JEDZIEMY NA WYCIECZKĘ!

Poprzez doświadczenie i obserwację uczniowie mogą w czasie wycieczki zweryfikować zdobyte wcześniej wiadomości oraz zintegrować wiedzę z różnych obszarów. Wycieczka szkolna może być także punktem wyjścia do samodzielnej pracy ucznia, jest zatem doskonałą formą jego aktywizacji.

Korzyści wynikające z wycieczek szkolnych dostrzegają zarówno pedagodzy, jak i uczniowie, choć zapewne każda tych grup nieco inaczej je definiuje. Spacerunki lub wyjazdy z nauczycielami są coraz rzadziej traktowane jako rodzaj rekreacji, przeciwnie: stają się formą lekcji przeprowadzonej poza szkołą. Tego typu zajęcia stwarzają okazję do wprowadzenia zupełnie nowych zagadnień lub powtórzenia i pogłębienia już zrealizowanych treści dydaktycznych. Wycieczki stanowią narzędzie pomocne w realizacji założeń podstawy programowej dla klas IV–VI, zwłaszcza jeśli chodzi o jej zapisy dotyczące poznawania tradycji historyczno-kulturalnej „małej ojczyzny”.

Dużą popularność lekcji pozaszkolnych jako metody dydaktycznej potwierdzają dane publikowane przez Główny Urząd Statystyczny. W 2010 r. zorganizowane grupy szkolne stanowiły 24,8 % ogółu zwiedzających muzea w Polsce, co oznacza 5,5 miliona dzieci oglądających podczas zajęć różnorodne wystawy. Najczęściej odwiedzane przez młodych ludzi były muzea historyczne, gromadzące zbiory dotyczące dziejów naszego kraju, martyrologiczne, zajmujące się ochroną obiektów i urządzeń znajdujących się na terenie obozów koncentracyjnych, obozów pracy przymusowej, więzień oraz miejsc straceń, a także

artystyczne – prezentujące kolekcje dzieł sztuki. Popularne są więc te muzea, których zwiedzanie stanowi realizację zapisów nowej podstawy programowej.

DOBRCZE ZAPLANOWANA WYCIECZKA

Wycieczka lub spacer będą pozytywnym doświadczeniem edukacyjnym tylko wtedy, gdy zostaną właściwie zorganizowane. Należy zatem gruntownie przemyśleć formę lekcji pozaszkolnej oraz wybrać atrakcyjne miejsce jej przeprowadzenia – w tej fazie planowania kluczowa jest oczywiście rola nauczyciela. Na przygotowanie i przebieg wycieczki mają wpływ rozłożenie materiału dydaktycznego i terminarz roku szkolnego. Warto także ukształtować plan lekcji terenowych w ten sposób, aby zacząć od poznania najbliższego otoczenia szkoły, a dopiero potem zaproponować uczniom dalsze wyjazdy. Obowiązuje tutaj założenie, że dla uczniów z klas I–II szkoły podstawowej najważniejsze będą piesze wycieczki jednodniowe do celu położonego w promieniu 15 km, które umożliwią pogłębienie wiedzy o rodzinnej miejscowości i regionie. Uczniom z klasy III można zaproponować jednodniową wycieczkę autokarową o trasie do 50 km. Jej celem może być lokalne centrum kulturalne, interesujący zabytek, muzeum, skansen lub park narodowy. Na przykład uczniowie z Gdańska lub Gdyni mogą się wybrać do fokarium na Helu, z Warszawy – do skansenu w Sierpcu, z Białegostoku – do centrum obserwacji bocianów w Pentowie, a z Krakowa – do kopalni soli w Wieliczce lub Bochni.

W klasach IV–VI zaleca się realizowanie wycieczek do celów znajdujących na terenie województwa lub regionu, np. szkoły wrocławskie mają do dyspozycji dolnośląskie zamki, szkoły górnośląskie – zabytki techniki górniczej, a szkoły olsztyńskie, elbląskie i gdańskie – zamki krzyżackie. Warto przy tym pamiętać, że wprowadzenie tematyki dotyczącej organizacji życia miejskiego w średniowieczu wcale nie wymaga dalekich wypraw do Krakowa lub Gdańska. Dobrą okazją do porównania dawnych i współczesnych warunków życia miejskiego jest choćby analiza lokalnej onomastyki – w trakcie refleksji nad pochodzeniem nazw najstarszych ulic rodzinnego miasta dzieci mogą zrekonstruować jego dawną topografię. W gimnazjum i liceum można zaproponować uczniom dalsze wyjazdy krajowe lub dłuższe wycieczki zagraniczne, wciąż należy jednak pamiętać o zasadzie wybierania w pierwszej kolejności bliższych lokalizacji.

Podczas planowania wyjścia do muzeum warto sprawdzić programy edukacyjne, które oferują poszczególne placówki. Lekcje muzealne zakładają zwykle prezentację ekspozycji ukierunkowaną na aktualnie omawianą w szkole tematykę. Oznacza to, że młodzi ludzie nie przemierzają całej trasy zwiedzania dostępnej w danym obiekcie, lecz ograniczają się do oglądania tych eksponatów, które związane są z wybranym zagadnieniem. Nauczyciel przygotowuje zazwyczaj dodatkowe materiały wspomagające wysiłek poznawczy uczniów w postaci zestawu ćwiczeń lub pytań dotyczących tematu lekcji pozaszkolnej. Dodatkową zaletą zwiedzania muzeum z grupą szkolną jest koszt przypadający na jednego ucznia – często niższy od ceny standardowego biletu wstępu. Należy jednak pamiętać, że lekcja muzealna nie jest tożsama ze zwiedzaniem całej ekspozycji znajdującej się w danej placówce.

Przedstawione powyżej zasady należy traktować jako ogólne wskazówki, nie zaś jako sztywne wytyczne. Odstępstwa od podanych reguł są uzasadnione i konieczne w przypadku, w którym nauczycielowi zależy na realizowaniu ściśle określonych treści dydaktycznych. Przykładowo, w zrozumieniu mechanizmów rządzących życiem politycznym może pomóc uczniom zwiedzanie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej lub Pałacu Prezydenckiego w Warszawie, natomiast początki polskiej państwowości najlepiej omawiać podczas wyprawy wielkopolskim szlakiem piastowskim. Niewątpliwą zaletą programu wycieczek ułożonego zgodnie z opisanymi zasadami jest to, że umożliwia on uczniom poznawanie otoczenia geograficzno-kulturowego w ściśle określonym porządku: szkoła i dom – rodzinna miejscowość i miejscowości sąsiadujące – region – inne regiony kraju ojczystego – inne kraje europejskie.

PRZEPISY PRAWNE

Aby sprawnie i skutecznie przeprowadzić lekcję pozaszkolną, należy zapoznać się z następującymi przepisami prawnymi dotyczącymi zasad organizacji wycieczek szkolnych:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (DzU z 2001 r., nr 135, poz. 1516),

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (DzU z 2003 r., nr 6, poz. 69),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 1997 r. w sprawie określenia warunków bezpieczeństwa osób przebywających w górach, pływających, kąpiących się i uprawiających sporty wodne (DzU z 1997 r., nr 57, poz. 358)
- Prawo o ruchu drogowym,
- Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, z późniejszymi zmianami (DzU z 2001 r., nr 81, poz. 889; DzU z 2001 r., nr 102, poz. 1115; DzU z 2002 r., nr 207, poz. 1752),
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (DzU z 2004 r., nr 223, poz. 2268).

Wymienione akty prawne nie regulują jednak zakresu kompetencji przewodników miejskich oraz kierowników wycieczek szkolnych i nauczycieli prowadzących lekcje w terenie.

OBOWIĄZKI KIEROWNIKA WYCIECZKI

Podczas organizacji i przeprowadzania lekcji w terenie największa odpowiedzialność spoczywa na kierowniku wycieczki wyznaczonym przez dyrektora szkoły. Zwykle jest to wychowawca danej klasy lub nauczyciel prowadzący zajęcia związane tematycznie z celem wyprawy. Do kierownika wycieczki należy skompletowanie zestawu dokumentów, w skład którego wchodzi:

- pisemna zgoda dyrektora szkoły na przeprowadzenie wycieczki,
- pisemna zgoda prawnych opiekunów na udział ucznia w wycieczce,
- pisemna deklaracja prawnych opiekunów dotycząca pokrycia kosztów wycieczki,
- wypełniona karta wycieczki,
- lista uczestników z pieczęcią szkoły i podpisem dyrektora,
- dokumenty potwierdzające ubezpieczenie uczestników wycieczki,
- „niezbędnik telefoniczny”, czyli wykaz numerów telefonów do opiekunów, kierowcy autokaru, prawnych opiekunów oraz samych uczniów,

- potwierdzenie rezerwacji obiektów lub usług (wyżywienie, noclegi, wejścia do muzeów),
- inne dokumenty niezbędne podczas realizacji konkretnego programu wycieczki.

W przypadku wycieczek autokarowych kierownik wycieczki powinien upewnić się co do stanu technicznego autokaru – w razie wystąpienia wątpliwości należy wezwać policję w celu przeprowadzenia kontroli podstawionego pojazdu (można umówić się z funkcjonariuszami policji wcześniej, podając datę, miejsce i godzinę odjazdu). Nad bezpieczeństwem uczniów czuwają także opiekunowie. Wymienione powyżej akty prawne nie ustalają, ilu uczniów powinno znajdować się pod nadzorem jednego opiekuna, jednak przyjmuje się zwykle, że w klasach I–III oraz w przypadku turystyki kwalifikowanej – wymagającej specjalnych umiejętności lub licencji (np. wycieczki wysokogórskie) – jeden opiekun powinien czuwać maksymalnie nad 10 uczniami, a podczas wycieczek organizowanych w klasach starszych – nad 15 osobami.

Inną ważną sprawą jest także prawidłowe rozliczenie finansowe wyjazdu, stanowiące kolejny obowiązek kierownika wycieczki. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 listopada 2001 r. koszty lekcji terenowej mogą być pokrywane ze środków pozabudżetowych szkoły, np. z funduszy samorządu uczniowskiego lub rady rodziców, a także z opłat uiszczonych przez prawnych opiekunów uczniów uczestniczących w wycieczce.

Podsumowanie wycieczki przez jej kierownika lub nauczyciela prowadzącego jest tak samo istotne jak etap obejmujący niezbędne przygotowania do wyjazdu. Oprócz kwestii finansowych należy dokonać szeregu czynności o charakterze dydaktycznym, polegających m.in. na przygotowaniu kolejnych lekcji w taki sposób, aby uczniowie mogli wykorzystać wiedzę i umiejętności zdobyte podczas wycieczki.

Autor: Agnieszka Kuś